

ارزیابی عملکرد تراز تجاری مناطق آزاد ایران در برنامه‌های توسعه در راستای اقتصاد مقاومتی

نظر دهمرده^۱، سمانه راعی^{۲*}

۱- استاد تمام گروه اقتصاد دانشگاه سیستان و بلوچستان، Nazar@hamoon.usb.ac.ir
۲- دانشجوی دکتری اقتصاد کشاورزی دانشگاه سیستان و بلوچستان، s.raei@pgs.usb.ac.ir
:

چکیده

مناطق آزاد یا مناطق پردازش صادرات به عنوان راهکاری برای تغییر جهت کلی اقتصاد از درونگرایی به برونگرایی و تجارت آزاد مورد استفاده اغلب کشورهای رو به رشد قرار گرفته است. این مقاله به بررسی عملکرد مناطق آزاد ایران با توجه به معیار افزایش صادرات و کاهش واردات کالا و خدمات که یکی از اهداف رسیدن به اقتصاد مقاومتی است می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد مناطق آزاد کشور در طی دوره های مختلف توسعه دارای کسری تجاری هستند. که در برنامه سوم توسعه میزان واردات تقریباً ۴ برابر صادرات است، اما در این دوره روند رو به رشد میزان تراز تجاری را داشته ایم. در برنامه چهارم توسعه تراز تجاری روند کاهشی را نشان می‌دهد که میزان واردات مناطق آزاد ۶ برابر صادرات در این دوره بدست آمده است. و در برنامه پنجم توسعه در سالهای ۱۳۸۹-۱۳۹۰ روند کاهشی تراز تجاری را داشته‌ایم اما بعد از آن روند افزایشی را داشته ایم. و در این دوره میزان واردات تقریباً ۲/۵ برابر بیشتر از صادرات است، که نسبت به برنامه‌های توسعه قبلی کمتر شده است. لذا نتیجه حاصله نشان می‌دهد که عملکرد تراز تجاری مناطق آزاد کشور بر اساس بندهای ۱۲ سیاستهای اقتصاد مقاومتی ضعیف بوده است بنابراین نباید انتظار داشت ایجاد مناطق آزاد تاثیر جدی بر توسعه اقتصادی کشور و توسعه اجتماعی داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: مناطق آزاد تجاری، تراز تجاری، اقتصادمقاومتی.

۱- مقدمه

مناطق آزاد در همه جای دنیا نقش مهمی در رشد و توسعه کشورها دارد و نقش این مناطق در رشد و توسعه اقتصادی بسیاری از کشورها موثر بوده است. کشورها برای فعالیت‌های اقتصادی اعم از صادرات، واردات و تولید منطقه دارای برخی بوروکراسی‌ها هستند که معمولاً این بوروکراسی‌ها وقت گیر است و قیمت تمام شده کالا را افزایش می‌دهد از این رو برای حذف چنین مشکلی مناطق آزاد شکل گرفت و در واقع هدف از تاسیس این مناطق حذف بوروکراسی بود.

بنا به تعاریف بین المللی، منطقه آزاد محدوده حراست شده بندری و غیر بندری است که از شمول برخی از مقررات جاری کشور متبوع خارج بوده و با بهره‌گیری از مزایایی نظیر معافیت‌های مالیاتی، بخشودگی سود و عوارض گمرکی، عدم وجود تشریفات ارزی، اداری و مقررات دست و پاگیر و همچنین سهولت و تسریع در فرآیندهای صادرات و واردات با جذب سرمایه گذاری خارجی و انتقال فناوری به توسعه سرزمین اصلی کمک می‌نماید.

در تعریف سازمان ملل متحد از مناطق آزاد به عنوان «محرکه» در جهت تشویق صادرات صنعتی تلقی می‌گردد. همچنین در برداشت جدید از مناطق آزاد - که به منطقه آزاد پردازش صادرات معروف است - به ناحیه صنعتی ویژه‌ای در خارج از مرز